

פיסיקה למתמטיקאים 88-320 מבחן מועד ב' סמסטר ב' תשע"ב

משך המבחן: שלוש שעות. כל חומר עזר מותר בשימוש (כולל מחשבון).
ענו על 3 מ-4 השאלות הבאות. ניתן גם (לא חובה) לענות על שאלת הבונוס (שאלה 5). סמנו
בבירור על איזו שאלה אתם עונים והקיפו תשובות סופיות.

1. שאלה מתרגילי הבית:

The brachistochrone problem בשאלה זו נוודא כי זמן הנסיעה מנקודה (x_1, y_1)
לנקודה (x_2, y_2) לאורך ישר המחבר את שתי הנקודות, $t_{1,2}^{lin}$, ארוך מזמן הנסיעה בין
שתי הנקודות לאורך ציקלואידה, $t_{1,2}^{cyc}$.
(נניח כי התנועה מתרחשת בין הראשית למינימום של הציקלואידה
 $x(\phi) = -a(\phi - \sin \phi), y(\phi) = a(1 - \cos \phi), a < 0$

(א) חשבו את $t_{1,2}^{lin}$ משיקולי קינמטיקה

(ב) הניחו פרמטריזציה $\{0 \leq t \leq t_{1,2}^{cyc}; \phi(0) = 0, \phi(t_{1,2}^{cyc}) = \pi\}$

וחשבו את $t_{1,2}^{cyc} = \int_1^2 ds/v$

(ג) הראו כי $t_{1,2}^{lin}/t_{1,2}^{cyc} = \sqrt{1 + 4/\pi^2}$

(ד) הראו כי $t_{1,2}^{cyc}$ כאשר נוסעים מנקודה (x_1, y_1) למינימום של הציקלואידה $(-\pi a, 2a)$
קבוע לכל בחירה של נקודת התחלה (x_1, y_1)

(רמז: $\int_{\phi_0}^{\pi} \sqrt{\frac{1 - \cos \phi}{\cos \phi_0 - \cos \phi}} d\phi = \pi$, כאשר ϕ_0 הזווית בנקודת ההתחלה).

2. חלקיק בעל מסה m נע בשדה מרכזי עם פוטנציאל $V(r)$. הלגראנג'יאן בקורדינטות

$$x = r \sin \theta \sin \phi, y = r \sin \theta \cos \phi, z = r \cos \theta$$

$$\mathcal{L} = \frac{1}{2}m(\dot{r}^2 + r^2\dot{\theta}^2 + r^2 \sin^2 \theta \dot{\phi}^2) - V(r)$$

(א) מצאו את התנעים (p_r, p_θ, p_ϕ) הצמודים לקורדינטות (r, θ, ϕ) .

(ב) מצאו את ההמילטוניאן $H(r, \theta, \phi, p_r, p_\theta, p_\phi)$.

(ג) רשמו את שש משוואות התנועה של המילטון המתאימות.

(ד) ע"י שמוש בתוצאות סעיף ג הראו כי התנע הזוויתי בכיוון z

$$L_z = m(\dot{x}y - \dot{y}x)$$

נשמר.

3. חלקיק בעל מסה m נע בפוטנציאל $V(x) = m\omega^2 x^2/2$

(א) נתון כי בזמן $t = 0$ החלקיק במצב

$$|\psi(t=0)\rangle = a_1|\varphi_1\rangle + a_2|\varphi_2\rangle + a_3|\varphi_3\rangle,$$

אנרגיה E_n .

מה ההסתברות למדוד לחלקיק הנמצא במצב $|\psi(t=0)\rangle$ אנרגיה נמוכה מ- $3\hbar\omega$?

- (ב) מצאו את $\langle E \rangle$ עבור החלקיק במצב $|\psi(t=0)\rangle$.
 (ג) מצאו עבור $t > 0$ כלשהוא את $|\psi(t)\rangle$, את ההסתברות למדוד אנרגיה נמוכה מ- $3\hbar\omega$ ואת $\langle E \rangle$.

4. נתון ההמילטוניאן $\hat{H} = E_0 \hat{a}^\dagger \hat{a} + K(\hat{a} + \hat{a}^\dagger)$, כאשר ידוע כי $[\hat{a}, \hat{a}^\dagger] = \beta^2$, קבוע ממשי חיובי, ו- E_0, K ממשיים.

- (א) מצאו קבועים מרוכבים u ו- v כך שהאופרטורים $\hat{b} = u\hat{a} + v$, $\hat{b}^\dagger = u^*\hat{a}^\dagger + v^*$ מקיימים $[\hat{b}, \hat{b}^\dagger] = 1$ ומתקיים $\hat{H} = E_1 \hat{b}^\dagger \hat{b} + E_2$. בטאו את E_1 ו- E_2 באמצעות E_0, K ו- β .
 (ב) מצאו את הערכים העצמיים האפשריים של $\hat{H}$.

- (ג) רשמו במפורש את אלמנטי המטריצה של $\hat{a}$ בין המצבים העצמיים של $\hat{H}$.
 (ד) מהו ערך התוחלת של $(\hat{a} + \hat{a}^\dagger)$ בכל מצב עצמי שמצאתם ב-4?

הדרכה: ידוע כי ניתן לרשום את ההמילטוניאן של אוסילטור הרמוני: $\hat{H} = \hbar\omega(\hat{a}^\dagger \hat{a} + 1/2)$, כאשר $\hat{a}|n\rangle = \sqrt{n}|n-1\rangle$, $\hat{a}^\dagger|n\rangle = \sqrt{n+1}|n+1\rangle$.

5. (בונוס - לא חובה) צופה ניח רואה את חללית A נעה במהירות $\beta_A = 0.8$ וחללית B נעה במהירות $\beta_B = 0.6$ זו לקראת זו. באיזו מהירות רואה חללית A את חללית B מתקדמת לקראתה?

בהצלחה